

ЗАТВЕРДЖЕНО
Методичною радою
університету
від 31.08.2023
(протокол №1)

Силабус
навчальної дисципліни
Етнографія та етнологія
2023-2024 навчальний рік

Освітня програма. Середня освіта (історія та правознавство)

Спеціальність. 014 Середня освіта (Історія)

Галузь знань. 01 Освіта/Педагогіка

Рівень вищої освіти. Перший

Викладач (і)	Юрій ФЕДОРИК
Посилання на сайт	https://bdpu.org.ua/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/fedorik/
Контактний тел.	0999058168
Е-mail викладача:	jurij83fedoryk@gmail.com
Графік консультацій	в online режимі з використанням дистанційних технологій

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
8/240	32	32	176	Залік, екзамен

Семестр: осінній, весняний.

Мова навчання: українська.

Ключові слова: етнологія, етнографія, етнос, етнічна група, раса, нація, звичай, обряд, релігія, тощо.

Мета та предмет курсу: метою викладання навчальної дисципліни етнографія та етнологія є прищеплення майбутнім історикам та археологам навичок наукового аналізу, спрямованих на забезпечення самостійного осмислення закономірностей етноісторичного розвитку; навчання практичним навичкам роботи з історичними джерелами і науковою літературою; об'єктивно оцінювати уроки історії; застосовувати набуті знання у повсякденній діяльності; використовувати історичний досвід в суспільно-політичному житті, виробляти уміння в оцінці історичних явищ і подій. Предмет курсу є вивчення матеріальної культури народів, їх обряди, звичаї, вірування, система виховання, розселення та демографічні процеси, етнічна самосвідомість.

Компетентності та програмні результати навчання:

Загальні: **ЗК 14.** Здатність життєво й фахово реалізовувати себе на основі ціннісно-світоглядних надбань людства (зокрема сприйняття людини не як засобу, а як цілі й цінності), що нерозривно поєднана з навичками критичного мислення, опануванням і обстоюванням громадянських чеснот і прав, соціальною відповідальністю, а також патріотичним піклуванням про

продуктивний розвиток держави і суспільства. **ЗК 15.** Здатність розуміти світоглядні, правові, соціальні, економічні, культурно-історичні, духовно-моральні питання, що виходять за межі фахової спеціалізації, завдяки чому відповідально й ефективно діяти в різних суспільних контекстах, сприяючи позитивному розв'язанню нагальних проблем. **ЗК 16.** Здатність виявляти повагу та цінувати українську національну культуру, багатоманітність і мультикультурність у суспільстві; здатність до вираження національної культурної ідентичності, творчого самовираження (культурна компетентність).

Спеціальні: **СК 10.** Здатність виявляти і опрацьовувати належним чином джерела інформації (бібліографії, документи, етнографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.) для реалізації науково-дослідних проектів.

Результатами навчання є:

ПРН 2. Вміти використовувати набуті знання для вирішення завдань своєї професійної діяльності. **ПРН 4.** Демонструвати здатність до самонавчання і продовження професійного розвитку. **ПРН 6.** Розуміти основні тенденції історичного розвитку в конкретні історичні періоди. **ПРН 9.** З'ясовувати взаємозв'язок між історичними подіями, явищами, процесами та демонструвати змістовні думки, обґрунтовані положення і висновки про них. **ПРН 13.** Демонструвати навички професійного спілкування з використанням наукових термінів, прийнятих у фаховому середовищі. **ПРН 14.** Аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії. **ПРН 15.** Вміти визначати взаємозалежності глобалізаційних процесів і міжнаціональних та міжетнічних відносин. **ПРН 18.** Використовувати досягнення інших гуманітарних наук для вирішення актуальних проблем історії та археології. **ПРН 19.** Аналізувати значення культурного спадку для розвитку людства в цілому та окремих спільнот. **ПРН 20.** Аналізувати діяльності осіб, спільнот та структур у конкретні історичні епохи

Модуль

Змістовий модуль 1. Вступ до курсу етнографія.

Етнічне розмаїття Океанії та Америки.

Тема 1. Місце етнографії в системі гуманітарних наук.

Тема 2. Класифікація етносів.

Тема 3. Народи Австралії та Океанії.

Тема 4. Народи Північної Америки.

Тема 5. Народи Латинської Америки.

Змістовий модуль 2. Етнічне розмаїття Африки

Тема 6. Народи Північної Африки.

Тема 7. Народи Східної Африки.

Тема 8. Народи Західної Африки.

Тема 9. Народи Центральної та Південної Африки.

Змістовий модуль 3. Етнічне розмаїття Східної та Південно-Східної Азії.

Тема 10. Народи Східної Азії.

Тема 11. Народи Південно-Східної Азії.

Змістовий модуль 4. Етнічне розмаїття Південної та Західної Азії.

Тема 12. Народи Південної Азії.

Тема 13. Народи Західної Азії.

Змістовий модуль 5. Етнічне розмаїття азійської частини колишнього СРСР.

Тема 14. Народи Центральної Азії.

Тема 15. Народи Сибіру.

Тема 16. Народи Кавказу.

Змістовий модуль 6. Етнічне розмаїття Європи.

Тема 17. Народи Східної Європи.

Тема 18. Народи Західної Європи.

Змістовий модуль 7. Мовні і родинні традиції, громадське життя українців

Тема 19. Українська мова та етнос.

Тема 20. Сім'я і родинна обрядовість українців.

Тема 21. Громадський побут і звичаєвість.

Змістовий модуль 8. Народні знання, будівництво і кухня українців

Тема 22. Народні знання українців.

Тема 23. Традиції будівництва в Україні.

Тема 24. Народна кухня українців.

Змістовий модуль 9. Етнорегіональне різноманіття та етнічні меншини України

Тема 25. Етнорегіональне різноманіття України.

Тема 26. Етнічні меншини України.

Методи навчання: За джерелами передачі й характером сприйняття інформації. Словесні: пояснення, розповідь, лекція, бесіда. За основними дидактичними завданнями, які необхідно вирішувати на конкретному етапі навчання: методи оволодіння знаннями, формування умінь і навичок, застосування отриманих знань, умінь і навичок. За характером пізнавальної діяльності: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемного викладу, частково-пошукові, дослідницькі.

Методи стимулювання навчальної діяльності: метод навчальної дискусії, обговорення будь-якого питання навчального матеріалу; метод створення ситуації новизни навчального матеріалу; метод опори на життєвий досвід здобувачів.

Методи контролю і самоконтролю у навчанні. Методи навчання: виконавчий; репродуктивний, продуктивно-практичний; частково-пошуковий; пошуковий.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять): Вивчення навчальної дисципліни «Етнографія та етнологія» передбачає підготовку до семінарських занять, опрацювання основної та додаткової літератури, виконання завдань передбачених навчальним планом. Студенти зобов'язані дотримуватися дедлайнів визначених для виконання усіх видів письмових робіт з курсу. Відвідання занять є складовою навчального процесу. Передбачається,

що студенти відвідають в повному обсязі лекції і практичні заняття з «Етнографія та етнологія». Студенти інформують викладачку про неможливість відвідати заняття. Академічна доброчесність: передбачається, що при підготовці до практичних занять, роботі з джерелами інформації, будуть дотримуватися всіх видів академічної доброчесності та наукової етики. **Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:** вивчення курсу не передбачає використання програмного забезпечення, крім загально вживаних операційних систем та програм.

Система оцінювання та вимоги: оцінювання знань студентів з навчальної дисципліни «Етнографія та етнологія» здійснюється шляхом проведення заходів, які включають поточний контроль: відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання літератури та першоджерел, конспектування першоджерел, написання рефератів та есе, складання презентацій тощо) та підсумкового контролю в формі екзамену наприкінці семестру з урахуванням відвідування занять, виступів на семінарських заняттях, якості самостійної навчальної роботи. Рівень навчальних досягнень студентів оцінюється за 100-бальною шкалою.

Поточне оцінювання										залі к	Су ма
I семестр											
ЗМ 1			ЗМ 2				ЗМ 3		ЗМ 4		
т.1	т. 2	т. 3	т. 4	т. 5	т. 6	т. 7	т.8-9	т.10	т.11-12		
4	4	4	4	4	4	4	10	4	8	50	100
12			16				14		8		
50										50	

Поточне оцінювання										екз аме н	Су ма
II семестр											
ЗМ 4	ЗМ 5		ЗМ 6		ЗМ 7		ЗМ 8				
т.13	т.14	т.15	т.16-17	т.18-19	т.20	т.21	т.22	т.23	т.24		
4	4	4	8	8	5	5	4	4	4	50	100
12			16		10		12				
50										50	

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

	Оцінка за національною шкалою	Оцінка шкалою ЄКТС
--	-------------------------------	--------------------

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел

Основні

1. Кафарський В. І. Етнологія : підручник для вузів. К. : Центр навчальної літератури, 2006.
2. Лозко, Г.С. *Етнологія України*. Київ: АртЕк, 2001
3. Савчук Б. *Українська етнологія*. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 2004
4. Тиводар М. П. *Етнологія*. Львів: Світ. 2004.
5. Хоптяр Ю.А. *Етнологія: Навчальний посібник*. Кам'янець-Подільський: ПП Медобори-2006, 2008.
6. Хрящевська Л.М. *Загальна та українська етнологія: навчальний посібник*. Миколаїв: Іліон, 2012.
7. Юрій М. *Етнологія: Навчальний посібник*. Київ: Дакор, 2006

Додаткові

8. Болтарович З.Є. *Народна медицина українців*. К., 1990.
9. Боньковська С.М. *Ковальство на Україні*. К., 1991.
10. Верменич Я. Специфіка порубіжної ідентичності: теоретичні конструкції і сучасні виклики. *Народна творчість та етнологія*. 2019. № 2 (378). С. 5–27. <https://nte.etnolog.org.ua/2019-rik/2/37-studii-sotsiokulturnoho-zhyttia-ukrainskykh-hromad/22-spetsyfika-porubizhnoi-identychnosti-teoretychni-konstrukty-i-suchasni-vyklyky>
11. Гонтар Т.О. *Народне харчування українців Карпат*. К., 1991.

12. Данилюк А.Г. Українська хата. К., 1991.
13. Дяків В. Християнська релігійність у традиційній календарній обрядовості українців: аспекти дослідження. *Народна творчість та етнологія*, 2018. № 5 (375). С. 66–73. <https://nte.etnolog.org.ua/2018-rik/5/779-aktualni-ukrainistychni-studii-novi-smysly-ta-interpretatsii/346-khrystyianska-relihiinist-u-tradytsiinii-kalendarnii-obriadovosti-ukraintsiv-aspekty-doslidzhennia>
14. Етнографія України: навч. посібник / За ред.. С. А. Макаруча. Львів : Світ, 1994.
15. Євтух В. Б. *Етнічність: глосарій*. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2009
16. Залізняк, Л.Л. Проблеми етногенезу українців з позицій сучасної європейської етнології. *Магістеріум*, 2001 6, с.49-56. <http://ekmair.ukma.edu.ua/handle/123456789/13928>
17. Зарубіжні українці. К., 1991.
18. Ігнатенко І. В. Етнологія для народу: свята, традиції, звичаї, обряди, прикмети, вірування народу. Харків. 2016. 320 с.
19. Ігнатенко І. Шлюбно-сімейні стосунки у традиційній культурі українців. Харків, 2017.
20. Ілюстрована енциклопедія українського народу : звичаї, свята, традиції / уклад. І. І. Сметана. Харків. 2012. 416 с.
21. Капелюшний В.П., Казакевич Г.М., Чернищук Н.В., *Українська етнологія у європейському контексті (друга половина XIX ст. – 20-ті рр. XX ст.)*. Вінниця: ТОВ «Нілан-ЛТД». 2013
22. Кожолянко, Г., Кожолянко, О. Еміграція українців в Америку. *Народна творчість та етнологія*, 1 (365), 2017. С. 34–41. <https://nte.etnolog.org.ua/arkhiv-zhurnalu/2017-rik/1/803-z-istorii-ta-teorii-nauky/408-emihratsiia-ukraintsiv-v-ameryku>
23. Крижановський О.П., Плохій С.М. Історія церкви та релігійної думки в Україні. К., 1994.
24. Культура і побут населення України: Навч. посібник / В.І.Наулко, Л.Ф.Артюх, В.Ф.Горленко та ін. - 2-е вид., доп. та перероб. К. : Либідь, 1993.
25. Культурне Відродження в Україні. Львів : Астериск, 1993.
26. Курочкін, О. Обрядові танці-ігри – малодосліджені компоненти традиційного весілля українців. *Народна творчість та етнологія*, 2019. №6 (382).С. 78–91. <https://nte.etnolog.org.ua/2019-rik/6/1356-z-istorii-nauky-ta-kultury/2104-obriadovi-tantsi-ihry-malodoslidzheni-komponenty-tradytsiinoho-vesillia-ukraintsiv>
27. Леньо П.Ю. Сучасний стан і перспективи розвитку європейської етнології. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Історія*. 2013. № 2, С.134-137. http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&

28. Ломака О. Класифікація етнічних процесів у вітчизняній етнології. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія: Історичні науки*. 2012. № 16, с.48-55.
29. Лосев А.Ф. Философия, мифология, культура. М., 1991.
30. Маланюк Є.М. Нариси з історії нашої культури. К., 1992.
31. Матвіяс І.С. Українська мова і її говори. К., 1990.
32. Могильний А.П. Культура і особистість. К. : Вища школа, 2002.
33. Надольська В.В. *Етнологія: термінологічно-понятійний довідник*. Луцьк: РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки. 2009.
34. Павлюк С.П. Традиційне хліборобство України. К., 1991.
35. Плачинда С.П. Словник давньоукраїнської міфології. К., 1993.
36. Романенко, О. Поїздка в обидва кінці, або «Міф про неповернення» в східноєвропейській міграції. *Народна творчість та етнологія*. 2020. № 1 (383). С. 82–85. <https://nte.etnolog.org.ua/2020-rik/1/1370-materialy-ta-rozvidky/2134-poizdka-v-obydva-kintsi-abo-mif-pro-nepovernennia-u-skhidnoievropeiskii-mihratsii>
37. Сенів-Макогон Н. Глобалізація та культурна ідентичність в Австралії. *Народна творчість та етнологія*, 1 (377), 2019. С. 6–16. <https://nte.etnolog.org.ua/2019-rik/1/14-z-istorii-ta-teorii-nauky/2-hlobalizatsiia-ta-kulturna-identychnist-v-avstralii>
38. Скляр В. Етномовний склад населення України: наслідки російщення. *Народна творчість та етнологія*. 2018. № 3 (373). С. 31–41. <https://nte.etnolog.org.ua/2018-rik/3/753-z-istorii-ta-teorii-nauky/270-etnomovnyi-sklad-naseleunia-ukrainy-naslidky-rosiishchennia>
39. *Страны и народы: научно-популярное и географическо-этнографическое издание* / Гл. ред. Ю. В. Бромлей. В 20 т. М.: Мысль, 1979-1985.
40. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. Львів, 1992.
41. Теорія та історія світової і вітчизняної культури. К., 1992.
42. Тунманн. Крымское ханство / пер. с нем. Симферополь, 1991.
43. Українознавство. Хрестоматія. К. : Либідь, 1996.
44. Чернієнко, Д. Українці Казахстану: історія формування та етнокультурні особливості національної меншини. *Народна творчість та етнологія*. 2019. № 6 (382). С. 14–28. <https://nte.etnolog.org.ua/2019-rik/6/1354-sotsiokulturnyi-rozvytok-vitchyznianskykh-ta-zarubizhnykh-ukrainskykh-spilnot/2096-ukraintsi-kazahstanu-istoriia-formuvannia-ta-etnokulturni-osoblyvosti-natsionalnoi-menshyny>
45. Щербань, О. Сьогодення у призмі традиційної культури харчування мешканців Наддніпрянської України в кінці ХІХ – на початку ХХ

століття. *Народна творчість та етнологія*. 2017. №1 (365). С. 42–48.

<https://nte.etnolog.org.ua/arkhiv-zhurnalu/2017-rik/1/805-rozvidky-ta-materialy/410-sohodennia-u-pryzmi-tradytsiinoi-kultury-kharchuvannia-meshkantsiv-naddniprianskoi-ukrainy-v-kintsi-khikh-na-pochatku-khkh-stolittia>

46. Ярова А. Місце традиційного житла в сучасному світі. *Народна творчість та етнологія*. 2018. № 4 (374). С. 75–80.

<https://nte.etnolog.org.ua/2018-rik/4/767-doslidzhennia-molodykh-uchenykh/312-mistse-tradytsiinoho-zhytla-v-suchasnomu-sviti>

Інформаційні ресурси

47. <https://nte.etnolog.org.ua/> - Журнал «Народна творчість та етнологія»

48. <http://history.org.ua/uk> - Інститут історії України НАН України